

Cục Thuế chỉ rõ 4 nhóm trục lợi hoàn thuế giá trị gia tăng

20:11 07/06/2026

Hoàn thuế giá trị gia tăng, một cơ chế hoàn thuế minh bạch, nhanh chóng, là minh chứng cho một môi trường đầu tư lành mạnh. Tuy nhiên, chính sách nhân văn này đang bị một bộ phận đối tượng lợi dụng để trục lợi nhân sách.

Bà Nguyễn Thị Lan An, Trưởng ban Pháp chế (Cục Thuế, Bộ Tài chính) cho biết, với các kinh nghiệm thực tiễn cơ quan Thuế có thể phân loại các đối tượng thành 4 nhóm hành vi điển hình, như:

Nhóm 1: Doanh nghiệp được thành lập nhằm mục đích mua bán trái phép hóa đơn

Đây là nhóm có mức độ rủi ro cao nhất, nơi doanh nghiệp được thành lập hoàn toàn không có hoạt động sản xuất kinh doanh thực tế. Mục đích duy nhất của chúng là phát hành hóa đơn khống và tổ chức chuỗi mua bán hóa đơn để hưởng lợi bất hợp pháp từ ngân sách nhà nước, một hành vi mang đậm dấu ấn của tội phạm có tổ chức theo Điều 203 Bộ luật Hình sự 2015 về tội in, phát hành, mua bán trái phép hóa đơn, chúng từ thu nộp ngân sách nhà nước

Đặc điểm nhận diện của nhóm này là sự xuất hiện của các doanh nghiệp “siêu nhỏ” với lượng lao động thường dưới 10 người nhưng lại có doanh thu đột biến. Hàng hóa, dịch vụ bán ra và hàng hóa, dịch vụ mua vào phát sinh cùng một thời điểm có giá trị tương đương; từ đó không phát sinh số thuế GTGT phải nộp, phát sinh số thuế GTGT phải nộp rất thấp.

Đường dây sử dụng 361 công ty 'ma' để mua bán hóa đơn và hợp thức hóa việc mua bán trái phép với số tiền hơn 3.800 tỉ đồng được Công an TP. HCM vừa triệt phá. Ảnh: Công an TP. HCM

Mô hình gian lận hóa đơn này được tổ chức theo cấu trúc ba lớp, bắt đầu từ các doanh nghiệp đầu vào chuyên bán hóa đơn bất hợp pháp hoặc khai khống để thu lợi rồi nhanh chóng bỏ trốn.

Tiếp theo là các doanh nghiệp trung gian, đóng vai trò cầu nối nhằm che giấu dấu vết và hạn chế sự phát hiện của cơ quan chức năng thông qua việc mua bán hóa đơn trái phép trong thời gian ngắn.

Cuối cùng, các doanh nghiệp đầu ra sẽ hợp thức hóa hàng hóa, dịch vụ bằng cách nhận hóa đơn từ phía trung gian để bán lại cho các tổ chức, cá nhân có nhu cầu nhằm hưởng lợi bất chính. Điểm chung của cả ba tầng này là đều thực hiện hành vi “sử dụng bất hợp pháp hóa đơn” và thường xuyên thay đổi địa điểm hoặc bỏ trốn ngay khi nhận thấy rủi ro bị thanh tra. Quy trình phân tầng chặt chẽ giúp mạng lưới này vận hành tinh vi và gây khó khăn cho công tác quản lý của cơ quan nhà nước.

Dòng tiền của các doanh nghiệp này mang tính chất “kỹ thuật”: tiền gửi vào và rút ra rất nhanh, doanh số giao dịch trong ngày cực lớn nhưng số dư tài khoản luôn xấp xỉ bằng không. Sau khi thực hiện xong một chuỗi giao dịch khống, các doanh nghiệp này nhanh chóng thay đổi địa chỉ hoặc “bốc hơi” khỏi địa điểm kinh doanh để cắt đứt dấu vết.

Nhóm 2: Doanh nghiệp cố ý thực hiện mua bán trái phép hóa đơn để trốn thuế, chiếm đoạt hoàn thuế

Khác với nhóm 1, các doanh nghiệp thuộc nhóm này có hoạt động kinh doanh thực sự nhưng lại “nhúng chàm” bằng cách cố ý mua trái phép hóa đơn để nâng khống chi phí đầu vào. Hành vi này nhằm mục đích kép: vừa chiếm đoạt tiền

hoàn thuế GTGT, vừa làm giảm số thuế Thu nhập doanh nghiệp (TNDN) phải nộp.

Thủ đoạn thường gặp là thông đồng với bên bán để nâng giá trị hàng hóa, dịch vụ trong hợp đồng, hoặc thậm chí tạo lập các chi phí hoàn toàn không có thật rồi mua hóa đơn đầu vào để hợp thức hóa. Điều này gây khó khăn cực lớn cho cơ quan Thuế vì hồ sơ, chứng từ nhìn bề ngoài rất đầy đủ và hợp lệ, đòi hỏi công tác thanh tra phải đi sâu vào bản chất của từng giao dịch. Hành vi mua và sử dụng trái phép hóa đơn đã cấu thành tội trốn thuế theo Điều 200 Bộ luật Hình sự.

Nhóm 3: Cá nhân, hộ kinh doanh không đăng ký kinh doanh, mua trái phép hóa đơn giao cho người mua để hợp thức hóa cho việc bán hàng hóa, dịch vụ

Một mảng tối khác trong bức tranh gian lận hóa đơn đến từ các cá nhân, hộ kinh doanh có hoạt động thực tế nhưng không đăng ký kinh doanh. Để có thể bán hàng cho các tổ chức yêu cầu hóa đơn, họ buộc phải mua hóa đơn từ các doanh nghiệp “ma”. Thường các hộ kinh doanh thuộc nhóm này hoạt động trong các lĩnh vực: vận tải; vật liệu xây dựng đất, đá, cát, sỏi; hàng nhập khẩu...

Hành vi này tạo ra một “mắt xích” nguy hiểm, nuôi dưỡng thị trường mua bán hóa đơn bất hợp pháp. Không chỉ gây thất thu thuế, nhóm này còn đối mặt và gây ra rủi ro pháp lý lớn cho bên mua hàng thực sự khi dòng tiền phải chuyển qua tài khoản của bên bán hóa đơn trái phép – nơi mà sự an toàn về tài chính không bao giờ được đảm bảo.

Nhóm 4: Doanh nghiệp lợi dụng kẽ hở bán lẻ để xuất hóa đơn khống

Nhóm cuối cùng thường xuất hiện trong các lĩnh vực như xăng dầu, vật liệu xây dựng, hàng tiêu dùng. Các đối tượng thường lợi dụng đặc điểm người tiêu dùng cá nhân thường không lấy hóa đơn, các doanh nghiệp này đã không lập hóa đơn khi bán hàng để trốn thuế, sau đó lấy chính lượng hóa đơn dư thừa đó để xuất khống cho các doanh nghiệp khác có nhu cầu hợp thức hóa chi phí.

Đây là hành vi này đã vi phạm không lập hóa đơn khi bán hàng hóa, cung cấp dịch vụ với mục đích trốn thuế và thuộc trường hợp sử dụng bất hợp pháp hóa đơn theo quy định tại Nghị định số 123/2020/NĐ-CP (sửa đổi, bổ sung tại Nghị định số 70/2025/NĐ-CP). Hành vi này đã tạo ra một nguồn cung hóa đơn khống dồi dào trên thị trường, tiếp tay cho các hành vi gian lận hoàn thuế ở quy mô lớn hơn.

Đại diện Cục Thuế cũng cho biết, để bảo vệ nguồn thu ngân sách và sự nghiêm minh của pháp luật, cần một chiến lược tổng lực, như sau:

Cần thiết lập cơ chế phối hợp “nhịp nhàng” và thực chất giữa cơ quan Thuế, Công an, Viện Kiểm sát và Tòa án. Việc chia sẻ dữ liệu và chuyển giao hồ sơ vụ việc cần được thực hiện kịp thời để ngăn chặn các đối tượng tẩu tán tài sản.

Các đơn vị cần tăng cường ứng dụng trí tuệ nhân tạo (AI) và dữ liệu lớn (Big Data) trong việc phân tích hóa đơn điện tử để phát hiện nhanh các chuỗi giao dịch nghi vấn.

Cơ quan Thuế các cấp cần đẩy mạnh công tác tuyên truyền để nâng cao trách nhiệm của người nộp thuế trong tuân thủ pháp luật về hóa đơn, chứng từ và kê khai thuế. Đồng thời có chế tài mạnh mẽ hơn đối với những hành vi tiếp tay cho gian lận.

Tuấn Ngọc